

Валентина Стець, старший викладач кафедри психології

*Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті проаналізовано феномен елітарності, особливості української національної еліти. Елітою завжди вважались впливові люди у тій чи іншій сфері громадського життя. В сучасному українському суспільстві на даному етапі формування і становлення демократії, покоління національної еліти є непростим і визначається специфічними історичними, політичними обставинами України та її суспільних відносин.

Постановка проблеми. В умовах трансформації політичних, економічних і соціокультурних інститутів українського суспільства проблема зміни механізмів реалізації державності набуває особливого значення. Закономірно, що в цьому зв'язку осмисленню підлягає насамперед суб'єктність відповідної дії, а саме: характеристика суб'єктів, які мають легітимне право на розробку і реалізацію державотворення. Феномен еліти як значимого суб'єкта сучасного соціального процесу є об'єктом досліджень представників багатьох наук і розглядається ними в різних ракурсах. І це не випадково, тому що успіх соціально-політичних, економічних та інших реформ будь-якого суспільства значною мірою обумовлений компетентністю, відданістю своїй державі національної еліти і безпосередньо залежить від діяльності всіх елітарних груп у суспільстві.

Мета статті полягає у тому, щоб виявити особливості української національної еліти в сучасних умовах розвитку суспільства, проаналізувати соціально-політичну ефективність діяльності національної еліти.

Виклад основного матеріалу. Еліта – поняття передовсім філософське. І часте використання його у політиці і публіцистиці не скасовує необхідності насамперед філософського підходу до нього. Отже, визначимось, що ж таке еліта? Адже якщо розмитий предмет розмови, то істини не сягнути.

Еліта – не група, не місце, не статус. Еліта – це позиція. Ця позиція вже фактично не має просторового характеру віднесення на глобальному рівні, однак має регіоналізований (віднесений до території) характер на регіональному, національному та субрегіональному рівні винятково в геополітичному фокусі [2]. Деякі країни (США та Європа) конкурують за позицію світової еліти в геокультурному фокусі, маючи

позиції еліт в інших фокусах, деякі (Китай та Росія) конкурують за позицію регіональної еліти в геополітичному та частково за право бути елітою в геоекономічному фокусі. Решта країн конкурують за право мати національну та субрегіональну еліту в геополітичному фокусі. Причому на національних рівнях конкурують не національні еліти, а субрегіональні (донецька, дніпропетровська, західноукраїнська) та стратові (політична, бізнесова, наукова і т.д.) еліти. В Україні національна еліта знаходиться на позиціях субрегіональних та стратових, що неспівмірно з геоекономічним фокусом [3].

Елітою завжди вважались впливові люди у тій чи іншій сфері громадського життя. Тобто, ключовим у розпізнанні приналежності людини до еліти є її впливовість, яким би способом вона не реалізувалася. До еліти не обов'язково належать відомі люди, а і ті, хто впливає на прийняття їх рішень [1]. Референти іноді є “сірими кардиналами”, а безіменні керівники середньої ланки приймають рішення, визначальні для життя регіонів; обличчя людей із силових структур, зазвичай невідомі (якщо вони відкрито не йдуть у політику), але від цього їхній вплив на життя суспільства не менший. Еліта – це не завжди і не тільки найбільш видатні люди. Як правило, слід володіти якимись неординарними якостями, щоб увійти до еліти і бути нею (вольові якості, енергійність, освіченість, культура, харизма) [2].

Множинність сфер громадського життя визначає множинність еліт. Однак дуже часто у публіцистиці й у масовій свідомості поняття еліти звужується до політичної еліти. У колах аналітиків розпізнають також господарську еліту. Є ще правова (інститути суду, адвокатури), культурна (духовна, наукова, художня) еліти. І саме вони часто впливають на процеси у суспільстві опосередковано через представників іншої еліти (так, за діями “господарників”

НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

прослідковується вплив провідних економістів), спекуляції на тему: чи є в українському суспільстві еліта – це, по суті, розмови про те, яку еліту маємо, а яку хотілося б. Тому що еліта у суспільстві є завжди. І що більше розвинуте суспільство, то більш різнопланова його еліта. А державний устрій визначає розмір еліти, її структуру і ступені впливу [2].

У сучасному українському суспільстві на даному етапі формування та становлення демократії, покоління національної еліти є непростим і визначається специфічними історичними, політичними обставинами України та її суспільних відносин. Україна робить свої кроки до демократії та громадянського суспільства через низку реформ.

Досить складним є питання: *“Що вкладається в поняття “національна еліта в Україні”?* Правильною буде думка, що ми не повинні мати на увазі проблему, з якого етносу складається національна еліта, а чи вона діє в інтересах української нації.

Виходячи із поліетнічності нашого українського суспільства, еліта повинна бути поліетнічною. Усе краще треба залучати, а не вибирати за національною ознакою. Еліта – національний взірєць відданості, порядності, патріотизму. Так би мало бути і з цього ми повинні виходити в процесі творення української національної еліти [1].

До сьогоденної еліти повинні належати ті люди, котрі живуть духовними потребами українською народом і людством, творять нові знання і політику, досвід, прислухаючись до своєї совісті, до думки нації, свідомо працюють над проблемами сучасного державотворення.

Думається, що не можна назвати національною еліту, яка розуміє свою тимчасовість перебування при владі і використовує це лише для власного збагачення і тримає свої капітали за кордоном. Саме це породжує проблеми конфліктності в системі становлення української політико-владної еліти.

Еліта – привілейована верства суспільства. Система привілеїв має конкретно-історичний характер, і суттєво змінюється з модернізацією суспільних відносин, змінами соціальних порядків та політики в українському суспільстві. Тут суттєво даються взнаки зразки та моделі, які склалися в українській культурі, традиціях, менталітеті народу.

Важливим завданням української еліти на сучасному етапі є проблема іміджу України на світовій арені [3].

У сучасному світі для будь-якої держави не

достатньо мати лише успіх – необхідно його продемонструвати, акцентуючи на ньому увагу міжнародного співтовариства. Таку концепцію повинна репрезентувати наша сучасна українська національна еліта і рівно ж бути готовою демонструвати гідний імідж держави, нації через творчу думку, гарні, достойні дії, які б возвеличували народ України, державу. Дана концепція повинна пропагувати реальні політичні, соціально-економічні, міжетнічні відносини в українському суспільстві та специфіку й унікальність України в царині культури, духовності, спорту, нових технологій у виробництві, державотворенні [4].

Національна еліта не може бути національною залишаючись тільки українською національною елітою. Поки національна еліта боролася за державність, виявилось, що державність уже не є основним ресурсом управління територією, і позиція управління країнами у світі перейшла на рівень наддержавних утворень. Тобто позиція еліти стосовно країни не знаходиться усередині країни. Історично попередні типи еліти – політична, бізнес і духовна – не більш, ніж інструменти або засоби управління з боку світової еліти (позиції, а не групи). І якщо представники національної еліти не входять до світової еліти, то реально країною вони ніяк не зможуть управляти. Це означає, що вирішальні засоби управління процесами всередині країни – силові, нормотворчі та ідеологічні – не перебувають більше в руках національних еліт. Щоб реально управляти країною, представники національної еліти мають бути в позиції світової еліти, а не вводити до неї як у якусь групу [3].

Українська національна еліта характеризується сьогодні цілою низкою особливостей, що шкодять її авторитету та довірі народних мас. Такими чинниками є:

- домінування корпоративних інтересів над громадськими, загальнонаціональними, переваги групового і особистісного егоїзму. Показовим у даному разі є ставлення до привілеїв;

- брак загальної та професійної культури, дефіцит яскравих особистостей, талановитих лідерів. З одного боку, це наслідок принципів селекції керівних кадрів, що залишилися від минулого; з іншого, зумовленість періодом швидких змін приходу до влади випадкових людей;

- високий ступінь бюрократизації (переважання апаратної логіки, тяганина, неефективність, чинопоклоніння, нехтування потребами населення, відчуження від народу);

- низький рівень моралі (звідси – схильність

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com